

“શ્રી પ્રાણનાથો વિજયેતેતશમ્”
 યકોઽપિ કૃષ્ણસ્ય કૃતઃ પ્રણામો હૃદયસ્વ મેધા
 યમૃતે ન તુલ્યઃ હૃદયસ્વમેધિ પુનરેતિજન્મ કૃષ્ણ
 પ્રણામિન પુનર્મવાચ



અડગ નીશ્ચય ચાને

પ્રહ્લ પરીચય

અનુવાદક અને પ્રકાશક -
 બાલકૃષ્ણ નાથુભાઈ ગબજર
 મુરત.

કીમત રૂ. ૦-૨-૦
 ૭ શાકે ૨૫૭ સને ૧૯૩૬ સવત ૧૯૯૨
 પ્રથમાવૃત્તિ ૧૦૦૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૦૦૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૫૦૧ નિઃપ્રય

વિષય પરંપરા

શ્રી દેવચંદ્ર પ્રાણનાથૌ વિજયેતેત્તમ

અડગ નિશ્ચય
યાને
પ્રમ પરિચય

પ્રસિદ્ધ કર્તા

બાલકૃષ્ણ નાથુભાઈ ગબજર
મુરત

સ વત ૧૯૯૦

સુવચ્ચ શાઃ ૨૫૭



કી મત ૦-૨-૦

ગાદી પ્રાણનાથકી રાજે, એ તા મગલપુરી સુખ ધામ
નાથ સકળ મીલી હરખ પ્રેમ લે, કર પલપલ પ્રણામ
આનંદ મગલ ધામ ધણાડી, જે જે કહી હર હામ
શ્રી બાઈ જીરાજ હુએ દયાકે સાગર, જીવનક સુખ આમ.
ત્રીધાતાપ દુખ લજન કરકે, દેત અખડ વીશ્રામ
ચારો થલ મધ્ય એ ચોરા, કળશ ત્રય ધીશ હામ
પચ સડપકી બ્યા રોશની, તારતમ સોઈ નામ,
સહીત સમાજ યહામે ચલકર, પહોચે પરના ગામ
તહા ખેડ સખ સાથ ખખર લ, દે સુખ સ્થામારયામ
ધન્ય ધન્ય મય સાથ પધાર, ધન્ય ધડી ગુલ ધામ
અગજ ગરીબ ગોપાલકી સુનકે, દીન પ્રેમ નામ

શ્રી બાઈજીરાજ શ્રી ધામ ધનીકી, હરદમ જયજયજય કહીયે,
ખેડત ઉડત ચલત અર ચીતવત, દમ ભર ગાણીલ ના રહીયે
તારતમ નીજ મત્ર જપ કર, પરમ ધામ સુખ સખ લહીયે,
સદગુરુ શબ્દ ખીચાર હીયેમે, પલટ ફર લખના અર્ધમે,
કાલ કર્મ જમ જન્મ મરણ તજ, આવાગમનકી ભૈ દહીયે
મુળ વ્વરપકે ચરણ કમલકો, દીલદે જીવકે દ્રમ ગૃહીયે,
શ્રી પ્રાણનાથકી કૃપા મહેર કો, સાથ સકળ ગોમત ચહીયે

શ્રી ૧૦૮ પ્રણામીધર્માચાર્ય મહારાજશ્રી ગોપાલજીસહ,
મા૦ મહામગલપુરી શ્રી પ્રાણનાથજીની માદી
સુરત પ્રણામી મોક્ષમંદીર, સૈયદવાડ

ભૂમિકા

જગતમા અડગ ટક, અડગ નિશ્ચય એક વચન, એક શ્રદ્ધા અને એક પરમ પવિત્ર પરમાત્માની મન વચન અને કમંથી ભક્તિ કરવી તેને પતિવ્રતા ધર્મ કહે છે, શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માને તથા અન્ય દેવોની ઉપાસના નીરર્થક છે જેમકે સમ્રાટ જે કંઈ વસ્તુ આપી શકે છે, તેઓના નાના મોટા અધિકારીઓ આપી શકતા નથી શેઠ જે કંઈ બહીસ આપી શકે છે તેવી બહીસ આપવાનો મુનામોને પેઢી તરફથી અધિકાર નથી તેવા મુક્તિદાતા પરબ્રહ્મ પુરોગામી છે અન્ય દેવો નહીં

સામ્રાટ સમયમા કેટલાક સાથીઓને પોતાના ધર્મનું આત્મલાન ન હોવાને સખએ તેઓ હનુમાને તેલ રેડવા, મહાદેવે બીલીપત્ર ચઢાવવા, દેવીએ નાળાએર વધેરવા, પીરનું પાણી પીવા, નાગ અને મોળાયા પર ડુલ ફેંકવા અર્થે જાય છે, તેવા સાથીઓની જાણ માટે આ નાનકડું અને રહસ્યમય પુસ્તક કીમતી છે આ પુસ્તક મુળ હીંદી ભાષામા પ્રથકારે વીશાળ વર્ણનથી લખેલું છે અને તેમાથી ઘટના પુખ્તો વીણી લઘુ પુસ્તીકા તૈયાર કરી છે, ગોરખપુર જીલ્લાના મહેનાવલ ગામમા સનાતની પડીતો તથા પ્રણામી મહાત્મા ઓને જે શાસ્ત્રાર્થ થયેલો તેનો તરજુમો છે શ્રીયુત ભાવસીંઝ નામના અડગ નીશ્ચયવાન સાથીને એક જમીનદારને ત્યા સત્યનારાયણ ની કથા પ્રસંગે નીમત્રણ મળેલું અને ત્યા તેમણે સત્યનારાયણના

(૧)

પ્રસાદનો અનાદર કરેલા તના ઉપરથી પ્રાપ્ત વસ્તુ ઉપરિચિત થયેલી છે.

પ્રણામી ધર્મ તરફથી સનાતની પડિના સામે ધર્મ સત્રામ ખેલવા કચનપુર મટિયારીના શ્રી મહારાજ રામી શીતગદાસજી તથા મહારાજ આનંદદાસજી, નગવા નીવાસી પડીતશ્રી ત્રીલોકચંદ્ર ધુળીયાના મહતશ્રી રમણદાસજી, પટના નીવાસી પડીત સપત મહાશય, તથા છ પડીત કાશીના અને છ પડીત અયોધ્યાના ઇત્યાદી મહાત્માઓ બહાર પડ્યા હતા એક માસ લેખીત પ્રશ્નોથી વાદવિવાદ ચાલ્યો અને એ મહારાજોએ પોતાની અપૂર્વ વીરતા, ધીરતાથી સનાતની પડીતો પર વૈદીક સિદ્ધાંતોથી દીગ્વીજય મેળવ્યો હતો એ મહેર શ્રી પ્રાણનાથજી મહાગજનીજ છે.

આ પુસ્તકનું ટ્રાન્સલેશન કરનાર એક ઉછળતા અને જિતસાહી લેખક લાઈ બાળકૃષ્ણ નાથુલાઈ ગજજર છે જેના વિચારોને પ્રોત્સાહન આપવા અને લવિષ્યે એ લેખક પાસે મારી આશા ધરાવી એના પીતાજીએ સુપુત્રના કર્તવ્યને જે વેગ આપ્યો છે, તે અમનુ અનુકરણ અન્ય પીતાઓ કરશે અને ધર્મ સેવા બળવવા આવી પુત્રિકાઓ બહાર પાડશે તે તે વિષયમા શ્રીયુત નાથુલાઈ લલ્લુલાઈ ગજજર એક દષ્ટાતરૂપ થશે, મને સપૂર્ણ આશા છે કે સુદર સાથ આ નાની છતા મહત્વપૂર્ણ અને ઉપયોગી કૃતિને અપનાવશે તે લાઇ બાલકૃષ્ણનો કરેલ પરીશ્રમ સફળતા મેળવશે, દુક સમયમા આવા મહોત્સવ પ્રસંગે પોતાની ઉદારતા લાવના અને ઉચ્ચ વિચારોના વીશ્વત્વેગે સુદર કૃતી સુદર સાથના કરકમળમા લાઈ બાળકૃષ્ણએ મુકી છે તે માટે અવશ્ય ધન્યવાદને પાત્ર છે અને પુત્રના કર્તવ્ય પાછળ પીતાએ પૈસાનો ભોગ આપ્યો છે તે એવા પીતા પણ

તારીફને તથક છે, આ પુસ્તક સુદ્ધ સાથે ગાન્ત ચીને વાચી વિચાર કરવો અગર એમાં હણાયલા પ્રશ્નોનું મનન કરવું તે યોગ્યતા પૂર્વક ન્હાડી ડરશો ના ગમે તેવા વિદાનો આમે અવશ્ય વિજય કીર્તિ મેળવશો એ નીર્વિવાદ છે પ્રણામી મહાત્માઓએ કરેલ શાસ્ત્રના દગ્ત લેખીત લેખોનો સમ્રલ શ્રી આનંદરામ મહારાજે કયાં અને બ્રહ્મવિજાન ભાગ્યુર નામથી છપાવ્યું તેા એ મહારાજશ્રીને લાખો કરોડો ધન્યવાદ લગ્ને કે જે મહાત્માઓના સુવિચારોનો પશ્ચિમળ એમેરે ફેલાયો છે અને અડગ નીશ્ચયવત શ્રી ભાવસીમભાઈ કે જેઓ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા અલગનીત પુર્ણ બ્રહ્મ પુરુષાત્મના પરમભક્તની પતિવ્રતા ભક્તિને કોટાન કાટી ધન્ય લગ્ને કે જેની ટુકમાંથી અનેક ટુકોને જન્મ મળ્યો છે જેના મહા નિશ્ચયથી અનેક નીશ્ચયવાદીઓ ઝગૃત થતા રહ્યા છે, ઉત્તમાહી યુવકો પ્રણામી ધર્મની આદિત્ય સેવા બમ્મવવા દિનપ્રતિદિન કટીબદ્ધ થતા રહે અને પ્રણામીઓનો નુર્ગે જડે આલમના ચીર કાળ ફરકનો નહે એવી શ્રી પ્રાણનાથજી મહારાજના પવિત્ર ચરણ કમળમાં મન, વચન અને કમથી ગરીબી ધારણ કરી કોટાન કાટી વાગ પ્રણામ કરી અત્રેજ વીગ્મુ છુ

બુદ્ધજી શા. ૨૫૭
 નીકમ મવત ૧૯૯૦
 પોપ વર્ષ ૧૪૮૧ ગુરુવાર
 ના. ૨૬-૧-૧૯૩૬
 ધ્યાન મહામ જલપુરી
 શ્રી પ્રણામી મોટામદિર
 મેમ્બર—સુરત

લી. ચણેગજ

કવિ રામજીભાઈ નાગરદાસ પ્રણામી

શ્રી મલસાડ

ઐ ઐહ

નાનકડા પુસ્તકને ઐ ઐહની પણ જરૂર ન હોય પણ કાગળ વિના કાર્ષ નથી, એટલે આ અપ્રથામને વિકાસ પામવાને, ગુલ પ્રસંગ સાપડે છે તેને ડચતુ પ્રણામી પુરાતન સાહિત્ય આગે પ્રગમમા લાવતા અનં સાથેજ ઐને અન્ને વધુ ઐહ પણ વખવાને મન રોકાતુ નથી ।

સુગ અધુઓ । હુ આપ મમલ શાસ્ત્રાર્થનું કેટલુંક ફેહન ગ્ગુ કરવા આહુ છુ આ શાસ્ત્રાર્થ વિક્રમ મવત ૧૯૩૬ના માગસર મામમા પ્રણામી ધર્મની માથે થયો હતો

આ શાસ્ત્રાર્થ (શાસ્ત્રનો અર્થ) થવાનું કાગળુ ઐ હતુ કે - મહનાવલી નામે એક નગર ગોરખપુર ની પાસે ઉત્તર હિંદુસ્તાનના અવધ પ્રાંતમા છે ત્યાં એક નિવનનં સપ્રદાયનો શિષ્ય ચુસ્ત પ્રણામી ધર્મને માનનાર અને કુળ લગવાનનો પરમ ભક્ત હતો એ નગર જમીનદારોના તાબામા હોવાથી ગ્રામ્યજનોને અહુજ દબાવલા ગહુવુ પડતુ હતુ એક પ્રમમે ગામના ક્ષત્રિય જમીનદારને ત્યાં સ્વત્વ નાગયાળુની કથા હતી, આથી પ્રત્યેક મનુષ્યને આમત્રણુ આપવામા આવ્યુ હતુ આથી આખુ ગામ એકજ સ્થળે એકત્રિત થયુ હતુ જૌકિક આનંદ ને ખાતર પણ બિન બિન સપ્રદાયના લોકો એકઠા થાય છે પરતુ આ વિષય એવો નહતો હવે આ પ્રણામી શિષ્યની ત્યાં જવાની ક્ષત્રિય ન હોવા છતાં ત્યાં જવુજ પડ્યુ કથા મમાખ થતાની માથેજ કમવાર હાજર ગહેવા શ્રોતાજનોને ચરણામૃત અને

પ્રમાદ વહેંચાવા માડ્યા પરંતુ નિગ્ગનદીનો વારો આપના તેજે ન ના પાડી અને જવાબમાં કહ્યું કે હું તો “એકલા કુખ્ય ભગવાનનેજ માનનારો છું” જે આ વાત કોઈપણ સામાન્ય માણસને ત્યાં બની હોત તો કોઈ પણ જાતનો વાધો નહતો પણ આ તો એક સત્તાધીશ જમીનદારને એક જમીનદારનું તો નહિ, પણ પ્રસાદનો અનાદર એ વાત તો ત્યાં ઉપસ્થિત થએલી જનનાને અસહ્ય થઈ પડી અને તે આપડને એઆગ મ્મિત વચન સુણાવ્યા જે અહિં લખવા સમ્મતા વિરુદ્ધ છે આ ઉપરાંત તેને ૫૦) કાનો ૬૩ કંગવામાં આવ્યો અને જે ૬૩ ન ભરે તો ગામ બહાર કઢાડી મુકવાનું નક્કી કર્યું આ વાતો કાંઈ હાથીના દાનની માફક કેવળ ઉપલક્ષીયા નહતી, પરંતુ તેને ખરેખર અમલમાં મુકવાની હતી

જ્યારે આ શીષ્ય ઉપર ખૂબજ ત્રાસ વર્તાવવામાં આવ્યો ત્યારે તેણે ચોકખા શબ્દોમાં જમીનદારને કહ્યું “હું કયુલ કંડ છું” કે આપનો આ ગામ ઉપર સંપૂર્ણ અખત્યાર છે તમે તેના માલીક હોઈ મામ ખાલી કરાવી શકો છો પરંતુ ધર્મના વિષયોમાં મનુષ્ય સ્વતંત્ર છે કદાચ એમ માનો કે આ શરીર આપનું ગુલામ છે પરંતુ આત્મા તો નથીજ અને ધર્મ માનવો કે ન માનવો એ કાર્ય આત્માનું છે અને આત્મા સ્વતંત્ર છે તે કોઈનો બધાએલ રહેતો નથી ઉદાહરણ - હું જાતે હાલમાં આત્માનો માલીક છું છતાં એ મહને ગ્રાહ્યતો છોડી એક દિવસ ચાલ્યો જશે મહારો અપરાધ છે. એમ માને અતસતમાં કયુલ કરતો નથી આવા વિષયમાં આત્માને દેવિત ઠરાવવો એ મૂર્ખતા અને પક્ષપાત સિવાય બીજું કાર્મજ નથી જે એક ન્યાયાધીશે પોતાનેજ સત્ય વક્તા કહેવડાવવો હોય તો તેણે ‘ગુ-હો’ અને ‘ગુ-હેમાર’ એ બંને ઉપર સંપૂર્ણ વિચાર કરવો જોઈએ.

જેથી પીન ગુન્હેગાર ઉપર ફોપ ચઢાવી મારી ગીત જીવન ન
 ગુજર તે કોઈ પોતાનાજ મનને મપૂર્ણ મન્યરૂપ, અને વખાણવા
 લાયક હોતો હોય તો તેમા ન્યાયની ઉણપ ન હોવી જોઈએ અથવા
 ન્યાયાધીશેજ પતપાત ન કરવો જોઈએ અને જો આમજ હોય
 તો જ્ઞાનત હજો ન્યાય પર ' આજે વખતે તમારે તમારા પથને
 માઝી રીને સમજાવવો જોઈએ અગરજે તમે ગામ ખાલી કરાવીનેજ
 ગઈ થવા માગતા હો તા ધર્મની ન્હાને માટ ગામનો ત્યાજ
 કરવો યા દડ ભરવો એ કામ મહાભારત કાર્ય નથી દુખ તો કકત
 એટલુજ છે કે દુ, નિરપરાધી પામે દડ શા માટે લેવામા આવે
 એક અજ્ઞાનથી ભરેલા પથનો ખીકાર કરવાનો આચહ કરવો એ
 શુ અજ્ઞાન નથી ? અને ઉલટુ પોતાનાજ અજ્ઞાનને કારણે જ્ઞાનીને
 દોષિત ઠંભાવવા એ શુ અપરાધ નથી ? આ ક્યાનો ન્યાય ? આપને
 જો ઉચિત લાગતુ હોય તો પ્રથમ જન્મે પતના સુવિદાનેને
 માજાવો અને આ ધાર્મિક વિષય ઉપર ચચા ચલાવો અને જો
 નાસદાગ અમ મિદ્ધ થાય છ કે અંકલા કુળ્લુના પન્મ ભક્તને
 નાસિત્રામ યા અન્યદેવનો પ્રમાદ એવો ઉચિત છે તા તમે મને
 ગીતા કૌતે અમવાને માટે હુ તૈયાગ છુ પરતુ હાલમા તો હુ દડ
 આપવાનો નથી અને હુ અપરાધી છુ એમ પણ કમુલ નહિ કંડ ”
 આવા તના મન્યથી ઉભગતા ન્પષ્ટ શબ્દોએ પેલા જમીનદાર ઉપર
 એવી તા અમર ડગી કે ત ખાલનો જ બધ થઈ ગયો અને અને
 પડિનોની સમા ખાજાવવાનુ નક્કી થ્યું અને પક્ષોના વિદાનેને
 આવાચ્યા અને શાસ્ત્રાર્થ કરવામા આવ્યા આ વખતે શાસ્ત્રાર્થના
 આધાર રૂપ મધ્ય શ્રેણી રજુ કરવામા આવ્યા હતા કેઈ પક્ષે
 નમ્રની નિદા નરી ન હતી પરતુ મામેના પતના જ જે પ્રમાણો

(૯)

રજી કરવાના આવ્યા હતા તમા અર્થવાદ જ હતો, એટલે ૬ ખંડ નાતપર્થ ન હતું પરંતુ આપણા પક્ષે સ્મૃતિ શ્રુતિ વિગેરે ગ્રંથોમાથી પુરતા અને સતોપકારક પ્રમાણો આવ્યા હતા આ કાળજીને લીધે જનતાએ આ બાબતમા શાંતિ પૂર્વક રસ લીધો અને શાસ્ત્રાર્થનો નિકાલ આવ્યો ત્યાં સુધી અને ત્યાર પછી પણ શાંતિ રહી ત્યાર પછી સામાપક્ષને પોતાની બૂલોનું બાન થયું, પોતાનો પગલ્ય કબુલ કર્યો પોતાના દુષ્કૃત્યો માટે માફી માગી, અને નિમ્નનદાનો મતકાર કર્યો મલાસલનો નિર્ણય કરવાનો એજ સમય હતો આજના દિવસોમા તો પોતાનો પગલ્ય પોતાની જાનેજ ખુદ બહુઅપતિની મમક્ષ પણ અસલવિત છે તો પછી મનુષ્યનું તો પૃથ્વુજ શું ?

પ્રિય વાચકવૃદ્ધ ' આ બાબતમા વધારે લખવું વ્યર્થ છે તે બંને પક્ષો વચ્ચે થએલા સવાલ જવાબો નીચે રજી કર્યા છે, જે વાચતા જ આપને એ ધર્મની બાબતોના આપોઆપ ખ્યાલ આવી જશે

સનાતન ધર્મના પ્રથમ પ્રશ્ન

હે પ્રણામી ધર્મને માનનારા પડિત મહાત્માઓ !

તુલસી અને શાલિગ્રામના પંજનનું માહાત્મ્ય તથા ચરણામૃતનું માહાત્મ્ય તેમજ દેવોના પ્રસાદાદિ લલણ કરવાનું અહારે પુરાણોમા તથા ભાગવતમા તથા સ્મૃતિ, તત્ત્વ, પટલ, વગેરે ગ્રંથોમા કહ્યું છે અને તેથી બ્રાહ્મણ વિગેરે તેમજ ચારે વર્ણને આ સંપ્રદાય અવશ્ય માન્ય કરવોજ જોઈએ કારણકે તુલસીદેવ તેમજ શાલિગ્રામ વિગેરેના પ્રસાદનું સેવન કરવાથી અનંત તીર્થોનું ફળપ્રાપ્ત થાય છે અને જે તુલસીદેવ તથા શાલિગ્રામ વિગેરેના ચરણોદ્ધતો ભાગ

કરે છે તેને અનતકાળ સુધી નકામો રહી મહા દુઃખ ખમવું પડે છે ત્યાં આગળ શાલિગ્રામ તથા તુલસીનું વ્રક્ષ હોય છે ત્યાં બધા નીર્થોનું ફળ મળે છે તેમા પણ વૈષ્ણવ લોકોને તો તુલસી શાલિગ્રામ ના પૂજનનું ફરમાન થાય છે તો હે પ્રણામીઓ ! આપ તેને શા માટે ગ્રહણ નથી કરતા ? અને એનો (ચરણામૃતનો) લ્યાગ કરવાનું ત્યાં શાસ્ત્રમા લખ્યું છે ? અને એના ગૃહણ કરવાથી શું પાપ લાગે છે ? આ સવાલોના જવાબ અમને પ્રમાણસર આપો

પ્રણામી ધર્મ તરફથી પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ

હે મહાના વલિ નગરના સગજનો ! વિદ્વાનો માલજો ! ભાગવત, પદ્મપુરાણ, તથા ભગવદ્ગીતા આદિગ્રંથોમા આ વાત ઉપર ભાગ પૂર્વક લખ્યું છે કે મોક્ષની કામના રાખનારા મનુષ્યે પૂર્ણ ભક્તિ વડે પુરમાત્મા સન્નિધાન પૂર્ણ બ્રહ્મની ઉપાસના કરવી જોઈએ ભાગવતમા લખ્યું છે કે નિઃકામ, સકામ મોક્ષકામ, આ ત્રણ પ્રકારની કામનાઓમા ચાહે કોઈ પણ કામના વાળો મનુષ્ય આનંદકન્દ સન્નિધાનદ શ્રી કૃષ્ણ પુરમાત્માની આગધના કરે એજ યોગ્ય છ ગીતામા પણ અનુનંદે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને એજ કહ્યું છે કે હે પાર્થ ! જેઓ એક ચિત્તથી મહારી પ્રાર્થના કરે છે તેઓ અવશ્ય મ્હને પ્રાપ્ત કરે છે અને મ્હને જાણે મેળવ્યો છે એવા મ્હારા ભક્ત ને કદી સસારમા ફરીને જન્મ, મરણ, આદિ દુઃખોમા પડવું પડતું નથી અને તે મ્હારા પરમ ધામને મેળવે છે માટે અન્ય ધર્મોનો લ્યાગ કરી તું મહારી સેવા કર આગળ જતા પદ્મપુરાણોમા તો ચોકખા શબ્દોમા કહ્યું છે કે જેવી રીતે પવિત્ર સ્ત્રી પતિના વિદેશ જવાથી એકલા પતિ મિત્રાય બીજો કોઈ પણ

કાલ ત્રિત રાખતી નથી અને ખીણ અન્ય વસ્તુઓની તને આકાંક્ષા થતી નથી અને પતિના જ ગુણગાન ગાવામાં દિવસો નિર્ગમન કરે છે તેજ પ્રમાણે કૃષ્ણના પરમભક્તે પણ કૃષ્ણનું જ ધ્યાન, ન્મરણ્ય પ્રજન, અને ગુણગાન કરવા જોઈએ, તે સિવાય અન્ય દેવોની પ્રત્નમા મનને ન લગાડવું એજ પ્રમાણે ખીજ દેવોને નમન, ન્મરણ્ય દર્શન, ગાયન, ભાજન. તેમજ ઉતરેલા કુલદાગ, અને દેવોની નિંદા કરવી એ મધ્યમી વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરવો. તેમજ દુષ્ટમુર્દિના મનુષ્યો સાથે વ્યવહાર પણ ન રાખવો જેવી રીતે ચાતક પત્ની પાણી, પાણી. કરે છે તેમ તમે પણ મ્હારી આરાધના કરના દિવસો વ્યતીત કરો જેવી રીતે ચાતક વર્ષાભિદુઓ સિવાય અન્ય જળાનુ પાન નથી કરતો તેમ તમે પણ કૃષ્ણ સિવાય ખીજ દેવોનું ચરણોદક વિગેરે અલ્પ ન કરો હે પડિતો ! વિચાર કરો ! ઉપર વર્ણવેલા પ્રમાણોમા કૃષ્ણના પગ લક્ષ્ય માટે અન્ય દેવનો પ્રમાદ લેવો યોગ્ય નથી આ પ્રમાણેનો પ્રણામી ધર્મનો પહેલો જવાબ સમાપ્ત

સનાતન ધર્મનો દ્વિતીય પ્રશ્ન

હું પ્રણામી મળજન પડિતો !

આપ એકલા કૃષ્ણ પરમાત્માને જ માનો છો અને આપ મૂર્તિ પૂજનની વિરુદ્ધ છો પરંતુ શાસ્ત્ર તો એમ કહે છે કે શ્રીકૃષ્ણ એજ શાસ્ત્રિગ્રામ છે અને સાધકાણ એજ તુલમી છે શાસ્ત્રિગ્રામ શિલા અને દ્વારાવતિ શિલા-ગોમતી ચક્ર, એ બેનો જ્યાં સગમ થાય છે ત્યાં બધા તીર્થો નિવાસ કરે છે એ સ્વરૂપનું પૂજન કરવાથી અને ચરણોદક લેવાથી મોક્ષ મળે છે જે મનુષ્ય એ પ્રસાદનો ત્યાગ કરે છે તે નર્કનો અધિકારી બને છે જે સ્થાને શાસ્ત્રિગ્રામની શિલા છે

ત્યા ગંગા વિગેરે પવિત્ર નદીઓ અને બધા પવિત્ર તિથો આવેલા છે એ યથો જો કદી દાન પુણ્ય કરવામા ન આવે તો તે મહાન ગુન્હો છે એ માટે કલિયુગમા અવસ્થ મૂર્તિપગ્ન કરવાથી મોક્ષ મળે છે તે આપ કેમ નથી કરતા ? ખીજો પ્રશ્ન એ છે કે વર્ણાશ્રમ ધર્મમા આપ કયો આશ્રમ તેમજ કયો ધર્મ માનો છો અને આપનો સપ્રદાય શું છે ? તે મત્રમાગ કહેો

પ્રજ્ઞામી ધર્મ તરફથી દ્વિતીય પ્રશ્નનો જવાબ

હે મહાનાવલિ નગરના મહાનુભાવ સન્ન્યસ પડિતો !

સાભળો ! ગરુડ પુગણમા લખ્યું છે કે દેવતા યાને દેવ અથવા પ્રભુ લાડકામા નથી, તેમજ પત્થર યા માટીમા નથી પરંતુ પરમાત્મા તો ભાવમાં છે માટે પ્રભુ ભાવનારૂપમાજ સિદ્ધ છે ગીતામા પણ લખ્યું છે અમતનો ભાવ અને સતનો અભાવ હોઈ શકેજ નહિ એ વાત તત્ત્વદર્શી લોકો જાણે છે આની આજ વાત નારદ પયગમરમા પણ લખી છે શિવજી પાર્વતીને કહે છે કે હે દેવિ જ્યાં સુધી પત્થરમા મધિર ભાવ છે અને તે પાણીમા તીર્થ ભાવ છે ત્યાં સુધી મનુષ્યને અજ્ઞાન દશમાજ સમજવો મૂળતઃપણા અને જ્ઞમયુદ્ધિમા તેઓ પોતાના જીવનને નકામું વેડફી નાખે છે.” ભાગવતના દશમા ન્કધમા પણ લખ્યું છે કે નરમ મનુષ્ય વાત, પિત્ત, કરુના શરીરને આત્મયુદ્ધિથી જીવે છે, અને પત્ની પુત્ર વિગેરેમા આત્મીય ભાવ ગમે છે, તેજ પ્રમાણે પત્થર વિગેરે નિર્જીવ પદાર્થોમા દેવતા ભાવ અને પાણીમા તીર્થભાવ ગમે છે પરંતુ જાતિ જનોના મહાત્મ્ય સમજનો નથી અને તેઓમા પ્રત્યયુદ્ધિ ગમતો નથી તે વાણીનો બધા અથવા ખરે જ માટે મૌઢી હિતમ માનની

(૧-)

પગ્ન છે અને મધ્યમ ગ્રથપગ્ન અને મૃતિપૂજા નિઠૂંટ અને ચિત્રપૂજા અધમ કહવાય છે, એજ વાત પુરાણ સહિતામાં પણ લખી છે. શ્રી કૃષ્ણએ પોતાના ધામમાં નહેતી મર્વશક્તિઓને કહ્યું કે હું શક્તિ તમે મૃત્યુ લોકોમાં જાઓ અને ત્યાં તમે સસાગની માયા રૂપી મોહજાળમાં ફાસાઈ પાપાણુ વગેરેનેજ પ્રભુ સમજીને તેનું પૂજન કરશો અને તમારા પોતાનાજ ધામની લીલા અને આનંદ સામગીને તમને હાર્થ ઉપ્પન્ન થશે, અને તમને સમજાવવા છતાં પણ તમારા અસલ સ્વરૂપનું જ્ઞાન થશે નહિ આ સમાર એક એવી ભૂમી છે ત્યાં અસત્યને સત્ય અને સત્યને હડહડતું જીવંત માનવામાં આવે છે અને સત્યની નિદા કરવામાં આવે છે અને મિથ્યાભિમાન એજ તેમનું અમૃત છે માટે હું મનજન સનાતન ધર્મધારી પડીના પુરાણોમાં આર પ્રકારના પ્રલય લખ્યા છે તો તે પ્રમાણે જ્યારે વિરાટ પ્રલય થયો તેમજ સૂક્ષ્મ પ્રલય જ્યારે થયો ત્યારે નારાયણ વગેરે આપના દેવો કયા રહેતા હતા તે કહો ગરૂડ પુરાણમાં લખ્યું છે કે જ્ઞાન રૂપી સરોવરના સત્ય રૂપી પાણીથી રાગદ્વેષ વગેરેનો નાશ કરનારા માનસિક તીર્થમાં જેણે સ્નાન કર્યું છે તેના સર્વ પાપો નાશ થયા છે અને તેને પાપ અર્થ કરી શકતું નથી જીવો પત્યર ની મૂર્તિઓ પૂજવાનું સ્મૃતિમાં પણ ના કહ્યું છે શ્રુતિમાં કહે છે કે મૂર્તિ નિર્જીવ છે, તે બનાવટી છે, જડ છે, અને માટે અપૂત્ય છે બ્રહ્મ એજ સત્ય છે, અને સર્વવ્યાપી છે, અને જેનો કદીએ નાશ થતો નથી માટે એવા બ્રહ્મનું પૂજન કરવું જોઈએ જેથી કરીને આ લોક અને પરલોકમાં અનેક પ્રકારના સુખો મળે છે અને મોક્ષ પામે છે જે બ્રહ્મવાણીમાં વર્ણવાતો નથી અને પ્રાણથી જીવન પામતો નથી પરંતુ પ્રાણજ તેના વડે જીવે છે એજ બ્રહ્મ પત્ય છે

જેની મૂર્તિ બનાવતો આપ પૂજે છા તે બ્રહ્મ નથી એતા કયા
તમાર અજ્ઞાનજ છ - પત્થર ને તમે બ્રહ્મ સમજો છો ' અને કહત
પાપડી રીતે દ્રવ્ય હરણ કરવાને માટે તમે મૂર્તિઓ બનાવી છે એ
તમાર અજ્ઞાન અને તેની પાછળ ખુલ્લા સ્વાર્થ છે તેમા નથી સત્ય
નો ઉપદેશ નથી પરોપકાર કે કોઈ સારો માર્ગ માટે બધી વસ્તુનો
ત્યાગ કરી અવીનાશી પ્રજ્ઞ બ્રહ્મને પૂજો અને જે વર્ણાશ્રમ લભે
પૂજો છો તે ચારે વર્ણ અને ચારે આશ્રમે હમારામા પણ છે આ
દેખીતા વિષયમા તો આવા પ્રશ્નો કરવા વ્યર્થ છે આ પ્રમાણેનો
પ્રણામી ધર્મનો બીજો જવાબ સમાપ્ત

સનાતન ધર્મનો તૃતીય પ્રશ્ન

હે પ્રણામી ધર્મના મૂળ પડિતો !

હ પ્રણામી ધર્મના જ્ઞાની પડિતો ! મનુષ્ય માત્ર ઉપયોગ મોક્ષના
જ્ઞાનના વિગેરેના વાક્યાર્થને આધીન છે પરંતુ શબ્દશક્તિને આધીન
થવા પહેલા તેનું નિરૂપણ કરવું આવશ્યક છે. જેની રીતે તેને શબ્દ
સર્વજ્ઞતાપણુ ધરાવનાર બ્રહ્મનો બોધ કરે છે અને 'તત્ત્વ' શબ્દ
મહાનગુણવાન ચૈતન્યશાળી જીવનો બોધ કરે છે તેમજ અસ્તિ
ક્રિયાપદ લાગ, લાગ, વિગેરે ઉપાધિઓનો લાગ કરનાર ચૈતન્યનો
શ્રેષ્ઠ બોધક છે અને તે માટે જીવ એજ બ્રહ્મ છે. અદેતવાદીઓનો
મત છે પરંતુ તાર્કિકોના મત પ્રમાણે જીવ અને બ્રહ્મમા ભેદ
માનવામા આવે છે, આજવાન શ્રી કૃષ્ણ હર્ષે 'ખડન ખડ પાશ'
અથવા લખી છે કે જે એમ દૈતના અભાવને અદેત કહીએ
તો અવશ્ય દૈતને પણ નિત્ય માનવો જોઈએ કેમકે જે વસ્તુનો
અભાવ થાય છ ને વસ્તુનો ભાવ પણ કોઈ જગ્યાએ હોવોજ

જોષ્ઠિ સિધ્ધાત પણ એજ કહે છે કે ‘ચત્વરમાસ સ પ્રતિયોગી’
 જેનો ન્યા અભાવ થાય છે તેને પ્રતિયોગી કહે છે જ્વી રીતે
 જળાશયમા અગ્નિનો અભાવ છે તો જળાશય અગ્નિનુ પ્રતિયોગી છે
 પરંતુ જળ અને અગ્નિ જુદા જુદા ગ્થો આવેલા છે (તેઓનો
 સગમ અશક્ય છે) એજ પ્રકારે જગત દ્વૈત છે, અને જગત
 પ્રતિયોગી બ્રહ્મ અદ્વૈત છે અને આ ઉપરથી તો એજ સિદ્ધ થાય
 કે બ્રહ્મથી જુદા પ્રકારની વસ્તુ (જગત) અવશ્ય છે અને ન્યારે
 બ્રહ્મથી ભિન્ન જગત છે તો પછી બ્રહ્મને અદ્વૈત કેમ કહેવાય /
 તે માટે બ્રહ્મ વિશિષ્ટ છે એમ માનવાળા હમે સોંકા પચદેવ વિગેરે
 બ્રહ્મની જે પૂજા કરીએ છીએ તેજ હીક છે દ્વૈત વગર સૃષ્ટિનો
 વિસ્તાર થઈ શકતો નથી અને કૃષ્ણ વગેરેની પૂજા પણ સ્વારેજ થઈ
 શક છે, ન્યારે બ્રહ્મને સગુણ માનવા સાથે તેના અવતાર વગેરેને
 પણ માનવા જોષ્ઠિએ અવતારોને માન્યા વગર બ્રહ્મની માન્યતા પણ
 અસંભવિત છે અને જે ક્રોધપણુ પ્રકારની ભક્તિ ન માને તો તેની
 પૂજા બ્યર્થ છે કારણકે નિરાકાર બ્રહ્મની તો પૂજા થઈ શકતીજ નથી
 માટે સગુણ બ્રહ્મના અવતાર વગેરેની મૂર્તિપૂજા વિના આ કળિયુગમા
 બીજો ઉપાય નથી આગળના યુગોમા ભલે નિરાકાર બ્રહ્મની મૂર્ત્યજ
 થતી હતી પરંતુ કળિયુગમા તો પ્રાણીમાત્રને માટે શાલિષ્ઠમ વગેરેની
 પૂજાજ યોગ્ય છે અને કલ્યાણ કરી છે આજ વાત અજ્ઞાનનેતા
 સિધ્ધ થાય છે કે કળિયુગમાં વાસુદેવ, સકર્ષણ, અનિરુદ્ધ અને
 પ્રહુક્ષ એ ચારે નારાયણ વિગેરે અસ ૩૫ અવતારોનુ પૂજન
 કરવાથી મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે માટે હે પ્રણામીઓ આજે પણ તેમને
 જરૂર માનવો પડશે

પ્રણામીઓ તરફથી તૃતીય પ્રશ્નનો જવાબ

હું મહનાવલી નગરના સજ્જનો સાહજો, અને ગુણવાન વિદ્વાન તત્ત્વ વગેરે વાક્યાર્થ વૃત્ત્યર્થ ને એટલે રૂત્તિને આધિન હોવાથી વૃત્તિ નિરૂપણ વિષયની મહાન જરૂર જણાય છે રૂત્તિ ત્રણ પ્રકારની છે જેવી કે અમિથા લક્ષણા અને કપકલ્પના તત્ત્વ શબ્દનો અર્થ સર્વ વ્યાપી ઉત્તમ ચૈતન્ય એવો થાય છે એને ત્વમ્ અલ્પજાત વિશિષ્ટ ચૈતન્ય એવો અર્થ થાય છે અને ભાગ, ત્યાગ લાભણીથી અલ્પજાતવ ગ્રાપાધિનો ત્યાગ થવાથી 'જ્ઞાતિ' ક્રીયાપદ બન્નેનો અભેદ બોધક છે જ્યારે આ વાત સત્ય છે અને એનો આપે પણ સ્વીકાર કરી લીધો છે તો શક્તિ અને શક્તિમાન બ્રહ્મનો અભેદાન્વય રી રીને થઈ શકે? જ્યારે સૂર્ય અને સૂર્યકિરણ બન્નેના નામ જુદા છે. પરંતુ કિરણોથી સૂર્ય દેવ નથી કહેવાતો અને સૂર્યકિરણથી ઉત્પન્ન થએલ મૃગ ત્રણુને જોઈને સૂર્ય ઉપર દેવતાત્વ વગેરે કલ્પકરૂપી આક્ષેપ કરવામા આવે છે પરંતુ સૂર્ય એકજ છે એમ કહેવાશે. એજ પ્રમાણે સૂર્યની માફક બ્રહ્મ હમેશા નિર્લેપ છે, જીવ એ કિરણોની માફક જુદો નથી પરંતુ તન્મય છે અને જગત એ મૃગજળની અમાન આભાસ માત્રજ છે મારે બ્રહ્મમા દૈત આપત્તિની શકાને અવકાશ નથી બ્રહ્મ તો સન્નિયકાનદ પૂર્ણ છે સ્વતંત્રી સનાતન અખડ વર્તમાન છે, તેમજ અવિનાશી હોવાથી બ્રહ્મમા દૈનાદિ વિકાર ઉત્પન્ન થતા નથી ચિદ્રૂથી ચૈતન્ય યાને સર્વજ્ઞાન પૂર્ણ છે અર્થાત્ એનાથી કોઈ વસ્તુ છાની નથી જ્ઞાનરૂ થી મદા સુખી અને આનંદપૂર્ણ છે જન્મમરણ વગેરે દુ ખોથી ગદિત વ્યતત્ર છે એવા બ્રહ્મને માયાના સમર્થવાળો ગણવો એ

મહાત્મન જૂલ છે આજ વાત દેવરુતિ લાગવતમા યજ્ઞાંઝ કહા ન કે જે રાત્રિ-સૂર્યની સામે રાત્રિ અને દિવસ બન્નેની કલ્પના કરતી મિથ્યા છે કારણકે સૂર્યની પામે બ્યારે અધકાર પહોચે તો ગત્રિ દિવસ ક્યા જાય ' અને બ્યારે ત્યા અધકાર પહોચતોજ નથી તો ગત્રિદિન કેવા ' એજ પ્રકારથી બ્યારે બ્રહ્મને ત્યા અજ્ઞાનજ નથી તો વળી દેવની કલ્પના કેવી રીતે થઇ શક, માટે હે પ્રભો ' આપનામા દેવની કલ્પના કરનારા કવજ અજ્ઞાનીએજ કે પગુ વ્યાપની પાસે તો આ બન્નેનો અભાવ છે માયામા દસેલા જીવોની કલ્પના માત્રજ છે બ્રહ્મ હમેશા પરમધામમા શોભાયમાન છે અને બ્યોતિ (પ્રકાશ) સર્વત્ર પ્રસરેલી છે સંસાર રાત્રિ તેમજ મૃતજજ જેવો અને જીવને બ્રમમા નાખનાર છે દુઃખમા સપૂર્ણ હાલના જગતનો અભાવજ છે એ અભાવ ચાર પ્રકારના થયા કરે છે જેવી રીતે માનમાત્ર, પ્રજ્વલસામાત્ર, અન્વોડગ્યા માત્ર અને અન્વન્તામાત્ર

(૧) પ્રાગભાવ = જે પહેલેથીજ નથી

(૨) પ્રજ્વલસાભાવ-જેનો નાશ થયા પછી અસ્તિત્વ છે,

(૩) અન્યોન્યાભાવ = જેવી રીતે રાત્રિ અને દિવસ, દિવસમા સર્વિનો અભાવ છે, અને રાત્રિમા દિવસનો અભાવ છે એજ પ્રકારે બ્રહ્મ સૂર્યવત્ છે અને ગત્રિકપ જગતથી નિસર્જા છે.

(૪) અત્મન્તા ભાવ = જે વર્તમાનમા નથી, ભૂતમા થયો નથી અને ભવિષ્યમા થવાનો પણ નથી, ત્રણે કાળમા જેનો અભાવ છે

ઉપરના ચારે અભાવો જીવને ભ્રમ માનજ છે, જીવ બ્રહ્માને જુલો ગયો અને અસત્યમા મળી ગયો સત્ પદાર્થોનો ભોધ થયા વગર રાત્રિવડ ગાત્રિનો નાશ થઈ શકતો નથી તેમજ કાદવ વડ ઝાદવ ધોવાતો નથી તો સસાર વડ સસારની નિવૃત્તિ શી રીતે થાય ? એજ કારણથી પદ્મપુરાણના ભૃગુ બ્રહ્માના સંવાદમા શ્રુતિઓએ એવી સ્તુતિ કરી છે કે, હે પરમાત્મા ! કૃણુ નારાયણ આદિ રૂપોનુ તાત્પર્ય હમે જાણ્યુ છે, અને એ બ્રહ્મયુદ્ધિમા માનવાને યાજ્ય નથી કારણકે નાગયણુ વગેરે ઉત્પત્તિ નાશયત પદાર્થો છે બ્રહ્મ તો સદા એક રસ પૂર્ણાનંદ અખડ અવિનાશી નિત્ય વિહાન ઝરવાવાળો છે હે બ્રહ્મા જો આપને વરદાન આપવુ હોય તો અખડાનંદ પૂણુ બ્રહ્મનુ ધામ બતાવો જ્યાં મન અને વાણી પહોંચી શકતા નથી જ્યાં નિર્ભળ કાલિન્દિના પાણી રત્નથી બાધેલા કિનારાઓ સાથે અથડાય છે કુજ નિકુજ આદિ ઉપવનો આવેલા છે, ભાગવતમા લખ્યુ છે કે મહાપ્રલયમા બધા મૃગ સૂક્ષ્મ તથા કારણનો નાશ થઈ જાય છે તો તે વખતે નારાયણુ વગેરેનુ સ્વરૂપ ક્યા રહેશે ? માટે અવિનાશી બ્રહ્મનીજ ઊપાસના કરવી ઠીક છે જેમ ત્રી કૃષ્ણજીએ ગોપીઓને બ્રહ્મચોક બતાવ્યુ હતુ અને અનન્ય ઉપાસના વગેરે બતાવ્યા તો

ઉપર આપેલા પ્રમાણોથી સજ્જન લોક સમજી શકતા હશે કે (પૂર્વ પક્ષને) સનાતનીને તોડી પાડનાર કૃષ્ણના બ્રહ્મ સ્વરૂપની જરૂર છે અને બીજા દેવોની તેમજ તેમજ નારાયણુ વગેરેની ઊપાસના કરવાના ભ્રમમા પડવુ નહિ પરંતુ બ્રહ્મનીજ ભક્તિ ઝરવી જોઈએ જેના અમે એકાંત ઉપામક છીએ આ ગામનો મિલ્ક

થઈ છે અને પૂર્વનો સગુણ પ્રહ્મજ પૂજનીય છે - નિર્ગુણ જે દુરાગ્રહનું ખડન કરે છે અને જે ભાગવતનું પ્રમાણ આપ્યું છે - ભક્તિ વમરના અનાજના છોડા જેવા અજ્ઞાનના મમય વ્યતીત કહે છે આ દૃષ્ટાંત પણ સનાતનીઓ ને ચંદનુ જ છે કાગળે દમે મુખ્ય રૂપની ભક્તિને માનીએ છીએ આ તો જ ચૈતન્યને છોડી જડવસ્તુમાં માને છે તેને બરાબર ચંદનુ છે અર્થાત્ પ્રદ્યુત તત્વને છોડી ભૂમા સમાન જડના ઉપાસક બની અજ્ઞાનતામાં વ્યર્થ મમય ખોલે એ મૂર્ખતા છે

સનાતન ધર્મ પડિતોનો ચોથો પ્રશ્ન

હું પ્રણામી ધર્મના સન્નત પડિતો !

હિંદુ પ્રાણી માત્રને માટે ઉપયોગી (વિશેષ કર્મને વૈભવોને માટે) કર્તવ્ય જે એકાદનીનું વ્રત છે તે આપ કેમ નથી કરતા ? ત્રીજી વાત એ છે કે સ્ત્રીભાવથી પરમાત્માની ઉપાસના કરવાનું પુરૂષને માટે કયા લખ્યું છે ? જેને આપ મોટું કર્તવ્ય સમજે છે ન કહો ત્રીજી વાત કળિયુગમાં નિર્ગુણ પ્રહ્મની ઉપાસના મહા દુઃખ છે અને તેને તમે કેમ વળગી રહ્યા છો ? એ પણ મપ્રમાણ કહે ? ચોથો પ્રશ્ન એ છે કે આપ લોક સૂર્ય વગેરેને અર્ધ્ય નથી આપતા તો આપણી મવાગસાજ સધ્યા વિધિ કેવી છે ? અને તે કેવી રીતે કરો છો ? આ બધાનો પ્રમાણસર જવાબ દો ? કાગળ કે અહીંની પ્રજ્વળતા મનમાં આપ લોકોની સધ્યાપ્રજ્વળતા વિવિધમાં મોટી શાંત છે જે અમે જાણવા માગીએ છીએ

સનાતની ધર્મના ચોથા પ્રકરનો પ્રજ્ઞામીઓનો જવાબ

હે મહનાથસી નમસ્તે મજાજનો 'માલગો નારદ પચતત્રમા લખ્યુ છે કે એકાદશી પોતાના મુખએ આ વાનનુ વર્ણન કરે છે, કે જે મનુષ્ય પગ્માત્માના પ્રમાદનુ લક્ષણ નિત્ય નિયમપૂર્વક કરે છે, તેમના પ્રમાદની મહાનતાનુ મપણું વ્રત, તીર્થ, સંયમ, નિયમ, યજ્ઞ, દાન-દક્ષિણા વગેરે કાદ' પણ પ્રાપ્ત કરી નથી એવો પ્રસાદના અનુભવનો અર્થ છે પરંતુ કૃષ્ણ પગ્માત્મા છે તેમના પ્રમાદનો કલુમાન ખાવોથી અથવા અંધપૂર્વક અદ્વૈત કન્યાથી અથવા સ્પર્શ કરનાથી હું એકાદશી જાનેજ પવિત્ર અન્ન જાઉં છું કાગળ કે પ્રભુના પ્રમાદ અન્ન આગળ અન્ન નો નળખયા જેવાજ છે માટે પ્રભુપ્રમાદને કદાપિ તજવો ન જોઈએ જો પ્રભુ પ્રમાદના માધ દિવસ ત્યાગ થઈ જાય તો દિવસ મનુષ્યનો નિષ્કળ સમજો તેમા આલ્હાણને માટે તો અધિક મિષ્કળ જાય છે અમર જે રાધ મનુષ્ય વત વિગેરેનું મદત્વ બલાવીને વ્રત, તીર્થ, જપ, તપ, શમ, દમ વગેરેને પરમાત્માના પ્રમાદ અન્ન જે મહાન અણુ છે તો હે આલ્હાણ તમે તેને અકલ્પવા વાયક નહિ એવો અધમ ગણજો જો કોઈ અભિમાની આલ્હાણ એકાદશી, યજ્ઞ વગેરે વ્રતના લોભથી પગ્માત્માને સમર્પિત પ્રમાદથી વિમુખ ગઈ તેનું અદાજ નથી કરના તેમનું કલ્પ મથા છે આજ વાન પદ્મ પુગાળમા લખી છે કે જે મનુષ્ય પગ્માત્માનો એકાદ લક્ષત થકને અન્ય નો કરે છે તેની મેવામા ભગ પડે છે આ તેને ને વ્રતનું કાદ પણ કરી પ્રાપ્ત થતું નથી જેને લીધે તેની સેવાનો ભગ થાય છે આ કાગળથી એમ મિદ્ધ થાય છે કે એકાદશી વગેરે નત મુમક્ષુ પુરોષ કરના ન જોઈએ એ તો નેરા નયન મધન છે જે

કોઈ આ શસ્ત્ર જમ્મનો તિરસ્કાર કરી સુસુક્ષ્મ બલ કરે છે તો ને હિપ્પ કહ્યા પ્રમાણે અન્નેમાથી બ્રહ્મ થઇ નકામો શ્રમ કરે છે

અને જે આપે અનન્યોપાસનાને સ્ત્રીઓનો ભ્રમ માનો છે અને પુરુષનો નહિ ને આપનો શ્રમ છે કારણ કે શસ્ત્રમાં એવો કોઇ નિયમ નથી હા, પ્રત્યુત્તર આપના બાપશુની વિરુદ્ધ મળે છે જેવી રીતે કે હિપ્પ વ્રહ્માત્મન પુરુષશુ પ્રમાણ આણેલું છે કે પુરુષને યા સ્ત્રીને અનન્યોપાસનાથી પરમપદ પ્રાપ્ત થાય છે યીજ વાત એ છે કે જો અમે આપના કહ્યા મુજબ સ્ત્રી પુરુષોનાજ વિચાર કરવા લાગીએ તો ગીતાને અનુમાર મર્વણે સ્ત્રીજ છે પુરુષ નો કોઈ જોજ નહિ પુરુષ તો કલ્પ જન્માત્મા એકજ છે. જેવી રીતે કે અભ્યુત્પન્ને કૃષ્ણએ કહ્યું છે કે હે સાર્થ મારો મર્યાદાની-પ્રકૃતિએ જીવનશૈલી કરીને આ જગત અનાવ્ય છે સેવજ સ્ત્રીતા વાક્યમાં શસ્ત્ર જીવને પુરુષ સ્ત્રીઓની આથી એટલે કે જીવ પુરુષ સ્ત્રી બધું સ્ત્રીજ છે અને સેવકી કરીને સ્વર્ગકલ્પ તો કલ્પ સ્ત્રી મર્યેજ છે અને સ્ત્રી ભાવ આપ વગર સેવક શક્તી સ્ત્રી તમોનિયુક્ત પ્રજાની ઉપાસના આગળના સુષો મારે પહોંચે એમ કહે છે કળિયુગના પ્રાણીઓ મારે તે પુર્ણ છે એમ કહેલું હીક નથી કહ્યું સુકદેવજીએ સ્ત્રીક્ષિતને કહ્યું છે કે સર્વમયુગની પ્રજા આદિશક્તિ કલિયુગમાં જન્મ લેવાની લાગણી કયા કરેલી હતી કરેલું કે અભ્યુત્પન્નઓના મતાથી સ્વેતવારાહ કલ્પના અદ્વૈતશાસ્ત્ર કલિયુગમાં તમાચ પ્રાણી સોશ પામીને સ્વરક્ષણથી પ્રજા પ્રજામાં હિપ્પ જશે દેવી-લાગણમાં પણ ગ ગાને શ્રીકૃષ્ણજીએ કહ્યું છે કે હે ગંગા ગંગે સ્ત્રીઓ તમે સ્વરવર્ણમાં જન્મને નહીંઓતુ ૩૫ પ્રાણ કરો કલિયુગના ૫૦૦૦ વર્ષ પુરા થતાજ આશ્વિનિ મગ

થશે અને તેના ચરણે ના પ્રતાપથી તમામ પ્રાણીઓ મોક્ષને પ્રાપ્ત થશે તે વખતે હે ગંગા વગેરે મંત્રિઓ તે મુનિ તમારાશ્વ નહવાને પ્રવેશ કરશે અને એના સ્પર્શ માત્રથી તમને બધાને મોક્ષ પ્રાપ્તિ થશે આવા પ્રકારના અનેક પ્રમાણો કળિયુગમાં બ્રહ્મજ્ઞાન આપવાવાળા મુનિઓનું થયું તેમજ બધા બધા પ્રાણીઓની બ્રહ્મજ્ઞાનથી મુક્તિ થવાને માટે મુક્ત કંઠે પોકારે છે, તેના પર પણ કોઇ પણ વ્યક્તિને બ્રહ્મજ્ઞાનથી મુક્તિ નથી થતી એવોજ નિશ્ચય ગ્રહેતો. "સૂર્યસ્થર્કિં વુષ્ણુમ્"ની અનુસાર શાસ્ત્રનો શુ દોષ ? આ વિષયમાં વધારે કહેવું જિજ્ઞાસિત નથી આ તો સમજાવવાનું કર્તવ્ય છે

સમ્યા ઉપાસનાના વિષયમાં વધારે કહેવું બ્યર્થ છે જન્મથી મધ્યજ ગુરુવત ઉત્પન્ન થાય છે સરકાર થયા પછીજ દિન અને વેદાધ્યયન પૂર્ણ કર્યા પછી બ્રાહ્મણ થાય છે આ વાત શાસ્ત્રમિદ્ છે. શાસ્ત્રમાં તો બ્રાહ્મણ એનેજ કહ્યો છે કે જે બ્રહ્મને જાણીને માને ઈ તો જાણી કહ્યો બ્રહ્મ શુ છે ? પરતત્ત્વ સત્ત્વ છે ? તણુ ગુણુ બ્રહ્મ છે ? આ પચીસ પ્રકૃતિ બ્રહ્મ છે ? અથવા પત્યગની મુનિઓને બ્રહ્મ સમજે છે કે ઉપનની વસ્તુઓને જ્ઞાનને બ્રહ્મ સમજે છે ? જે સત્ત્વ નથી તો બ્રહ્મના ગયા પછી બ્રાહ્મણુત્વ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થશે તે કહ્યો વારણુ કે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે વસ્તુ જ્ઞાનથી બ્રાહ્મણુ થઇ શકતો નથી ગાયત્રીનો અર્થ સાબળો, જેવી રીતે પ્રકૃતિથી ઉત્પન્ન અમેશ કું કારતો ત્રિગુણના બીજનું કારણ છે અથવા "મૂમુક્ષુ સ્વ" "

એ વ્યાદિતિ ભોક્ત્રવાચક છે સત્ત્વબ્રહ્મ છે સવિતા ચિદાનંદિય સ્વરૂપ છે તેના ઉત્તમ તેજથી બધાની હુદ્દિમાં એનમ પ્રસરી રહ્યું છે એવા બ્રહ્મનું દમે ધ્યાન ધરીએ છીએ તેરીજ રીતે બ્રાહ્મણ થયો તો

બ્રાહ્મણ ધર્મ પણ પ્રાપ્ત થયા જુઓ દરેક ત્રણ વખત સધ્યા કરવાનું આરંભ વેદ પણ કહે છે એ સધ્યા કુશલે થઈ શકતી નથી યત્ર અને પાણીથી પણ થઈ શકતી નથી. પરંતુ બ્રહ્મનું ધ્યાન ધરવાથીજ સધ્યા થાય છે

બ્રહ્મજ્ઞાન દિવસ અને સધ્યા નાત્રિ છે એજ પ્રમાણે ધૃષ્ટિ સધ્યા છે અને તેમા ગાયત્રીનું ઋચણ કરવું એ સધ્યા છે જે બ્રહ્મજ્ઞાન માય તે બ્રહ્મગાયત્રી છે એજ સામિત્રી અને વેદમાતા છે એનેજ બ્રહ્મ ત્રિષ્ટા ઉત્તમ વાણી એવા નામે આપવામા આવ્યા છે અને એજ ગાયત્રીના ઉપામક બ્રાહ્મણ છે એ ઉત્તમ વાણી રૂપ ગાયત્રીને જાણનાર પરમપદને પામે છે અને સૌંદર્ય, વૈષ્ણવ, અદિ નામોથી મોક્ષ થતો નથી

ચિદાદિત્ય પરબ્રહ્મ ચિદ્ગાતા ગાયત્રી સ્મૃતા ।

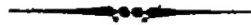
તાં વેદ બ્રાહ્મણો મુક્ત ચિનૈવાન્ય સાધનૈ ॥

આથી એમ સ્પષ્ટ સિદ્ધ થાય છે કે ચિદાનંદ ધન પરમાત્મા સૂર્ય જેવો પ્રકાશરૂપ છે ચિદાનંદ ધન બ્રહ્મની ચિદ્આભાસ પ્રજા ગાયત્રી છે એનો જાણનારજ સાચો બ્રાહ્મણ છે અને તેનેજ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે મોક્ષના સાધનરૂપ ઉત્તમ વાણીરૂપ ગાયત્રીનું સમ્યક જ્ઞાન પણ છે અને ખીજા સાધનોથી બ્રહ્મપ્રાપ્તિ થતી નથી એનું એજ કારણ છે કે ગીતામા અર્જુનને શ્રી કૃષ્ણજીએ બ્રહ્મ પ્રાપ્તિનું મુખ્ય સાધન ત્રેમ લક્ષણો ભક્તિ બતાવીને ખીજા સાધનોનો નિષેધ કર્યો છે.

સર્વં ધર્માન્ પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં વૃજ ।

અહં ત્વા સર્વં પાપેભ્યો મોક્ષચિદ્વામિ માશુચ ॥

સમજાવો ! બધા પ્રેમાના ઉપર પ્રભાવ સર અપામ. ગયક છે અને તે વાત હાજર રહેલી પ્રેમક તથા પ્રેમાત્માને સચુકું. શાંતિથી સમજાવો છે અને કેટલા વિશ્વને માનવો. યાન મનવો એમ અપ્રભ કરતા નથી જે વાત સત્ય હોય ન માનવી એ પ્રત્યેક મનુષ્યની ફરજ છે. સુસ્ત પ્રેમાત્માનો વિશેષ વિસ્તાર કરવેમ ઉચિત નથી કારણકે. સુસ્ત પ્રેમાત્મા ॥



હમારી મગલપુરી સુખદાઇ જહાપર સ્યામસ્યામ પીરાજી,
શ્રીજી સાહેબજીકા કંઠા, હરદમ આઈ પ્રહર-ન્યામ બાજે,
પાય સરપ હા આયે મીલે, તમ ગાદીજી પધસાહ,
જુગલ નેડી ઉપર બેઠા કે, આરતી ભઈ સુખદાઇ હમારી.
ચૌદ લોકકો મુકીદાતા, પુરુષ બહા પ્રાણનાથ,
પશ્ચ ધામકા જ્યાન કરે, ઓર સુનેયે મુદરે સાથ. હમારી.
મગલ પૂરીકા મગલ દર્શન, સે હોતા કલ્યાણ,
મગલમય શ્રીજી સાહેબજી, સખ પર હૈ મહેરબાન હમારી.
બાઈજીરાજકી મહામ. કૃપાસે, પુરુષ હૃદયે મન કાંતર,
દાસ ગમજી જુગલ નેડીજી પસા પસા કરે પ્રાણનાથ હમારી.

નીચે જણાવેલા પુસ્તકો પ્રણામી સ્ટોલ ત સુરત પ્રણામી મોટા મંદીરમાંથી મળશે

શ્રી પ્રાણનાથ સ્તોત્ર	(હિંદી)	કીંમત ૦
પ્રદેશી સમાચાર	(હિંદી તથા ગુજરાતી)	૦
શ્રી પ્રાણનાથજીનું જીવન (ગુજરાતી)		૧
		(અડધું .. .)
ગ્રન્થ તરંગ	(હિંદી)	૦-૪-૦
પ્રેમ વિલાસ	(ગુજરાતી)	૦-૫-૦
પ્રહ્મખોષ	(સંસ્કૃત તથા હિંદી)	૧-૧૨-
અષ્ટ પહોરની સેવા	(ગુજરાતી)	૦-૬-
અડગ નીશ્ચય } થાને }	(ગુજરાતી)	૦-૨-
પ્રહ્મ પરીચય }		
શાલાનો રીપોર્ટ (પ્રખંધ કમીટી તરફથી) (હિંદી) }		૫૨-
પ્રણામી સીદ્ધાંત (હિંદી)		

મુદ્રક-વિશ્વલદામ ઠીકાવાણ, 'સુદર' પ્રી. પ્રેસ, લીમડામોક-સુરત

